

Parshat VaEtchanan - Shabbat Nachamu Is Right Good or Good Right?

Simon Wolf

King David begins his eulogy for Shaul and his son Yonatan with the following tribute: "They taught the children of Yehuda archery;¹ it is written in the book of Yashar (הַיָּשָׁר כְּתוּבָה עַל-יִסְכָּר) (הַיָּשָׁר)." ² The Gemara queries as to what is meant by the book of Yashar (right or righteousness).³ It offers three possibilities. The first opinion is that it is a reference to the book of the Forefathers, Breishit, because Avraham, Yitchak and Yaakov were known as Yesharim (ישרים), those that are righteous. To substantiate this, they quote a verse from the blessings of Bil'am where he beseeches God to allow him to die the death of those that are held up as paragons of righteousness (תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׁרָיִם), which the Gemara assumes is a reference to Avraham, Yitzchak and Yaakov.⁴ Another view is that it is a reference to Sefer Shoftim which has the recurring refrain of "...each man did that which was right in his own eyes (אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה)" ⁵. The third view is that it is a reference to Sefer Devarim based on the Pasuk in this week's Parsha, "And you shall do that which is right (הַיָּשָׁר) and good (וְהַטּוֹב) in the eyes of God (וְעַשִׂיתָ)" ⁶. In each of the instances, the Gemara brings additional literary evidence from the respective Sefer that alludes to the fact that the tribe of Yehuda acquired acumen in archery.

Of the five books of the Torah, the fact that Sefer Devarim is known as Sefer HaYashar has some evidence in the fact that the usage of the word Yashar as an adjective is heavily skewed towards the Book of Devarim. The word appears in Sefer Devarim seven times whereas it is only found two

other times in the Torah (once in Shmot and once in Bamidbar). In addition, it only appears two times in each of the books of Yehoshua, Shoftim and Shmuel. Subsequent books of Tanach, including Sefer Melachim (16), Tehillim (25), Mishlei (25) and Divrei Hayamim (11), have many more citations of the word and might have been better candidates to be known as Sefer HaYashar. Nevertheless, the usage of the term Sefer HaYashar in Sefer Shmuel perforce requires that it be referencing a book that chronologically preceded it. Given that this is the case and assuming that the frequency of the word's appearance evidences or corroborates Rabbi Elazar's position that Sefer Devarim is the Sefer HaYashar, the question that arises is why did he choose from amongst the seven occurrences the verse in this week's Parsha to capture the theme of Sefer Devarim? Or more particularly, what, aside from its being the first manifestation, is different or unique about this Pasuk versus the other mentions of the adjective Yashar in Sefer Devarim?

Rashi explains the verse "And you shall do that which is right (הַיָּשָׁר) and good (וְהַטּוֹב) in the eyes of God (וְעַשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְקוּק)" ⁶ as referring to the need or obligation for one to engage in compromise and to go beyond the letter of the law (זו פשרה, לפני משורת הדין).⁷ His view is likely based on the Gemara in Bava Metzia which twice quotes this verse to substantiate court enforceable actions that seemingly have no normative basis.⁸ These practices or Rabbinic institutions become a part of the fabric of the law when the right thing to do provides a greater societal good that does not significantly inconvenience or impinge on the rights of the individual.⁹ The Gemara cites two other sources¹⁰ for acting beyond the letter of the law and in other instances evokes this principle without any

¹ אפסר שזה קשור לפסוק לגבי פלגש בגבעה שחלק מבני בנימין לא היו שלופי חרב בגלל שהם שמאליים ולכן היו להם מקצועיות בעניי קליעה וקשת: מכלל העם הזה שבע מאות איש בחור אטר יד-ימינו כל-זה קלע באבן אל-השערה ולא יחסא: (שופטים כ, טז)

² ויקנן דוד את-הקנינה הזאת על-שאויל ועל-הונתן בנו: ויאמר ללמד בני-היהודה קשת הנה

³ כתוב: ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר - מאי ספר הישר? א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, דכתיב בהו: תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו. והיא רמיזא? יהודה אתה יודוך אחיך ידך בעורף אויבך, ואיזו היא מלחמה שצריכה יד כנגד עורף? הוה אומר: זה קשת. ר"א

אומר: זה ספר משנה תורה, ואמאי קרו ליה ספר הישר? דכתיב: ועשית הישר והטוב בעיני ה'. והיא רמיזא? ידיו רב לו, ואיזו היא מלחמה שצריכה שתי ידיים? הוה אומר:

דכתיב: ר' שמואל בר נחמני אמר: זה ספר שופטים, ואמאי קרו ליה ספר הישר? דכתיב: בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה. והיא רמיזא? למען דעת דורות בני ישראל ללמד מלחמה, ואיזו היא מלחמה שצריכה לימוד? הוה אומר:

זו קשת. (עבודה זרה כה).

⁴ מי מנה עפר יעקב ומספר את-רבע ישראל תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי קמהו: (במדבר כג, י)

⁵ בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה: (שופטים יז, כא, כה)

⁶ ועשית הישר והטוב בעיני יקוק למען יטב לך וצאתך ירשת את-הארץ הטובה אשר-נשבע יקוק לאבותיך: (דברים ו, ט)

⁷ הישר והטוב - זו פשרה, לפני משורת הדין: (רש"י דברים ו, יח)

⁸ אלא אמר רבא: התם היינו טעמא, דאמרי: איהו הוא דאפסיד אנפשיה, דבעינא דפרעיה אבעי ליה למקרעיה לשטריה, אי נמי - למכתב שטרא אחרינא עליוה. דמדינא

ארעא לא בעיא למיהדר, ומשום ועשית הישר והטוב בעיני ה' הוא דאמור רבנן תהדר, הלכך מרישא הוא דקא זבין, איבעי ליה למכתב שטר זביני. (בבא מציעא טז:)

אמר ר' שמואל: האי מאן דאחזיק ברקתא דנדרה - חציפא הוה, סלוקי לא מסלקין ליה. והאי דקא כתבי פרסאי קני לך עד מלי צוארי סוסיא מיא - סלוקי נמי מסלקין ליה.

אמר רב יהודה אמר רב: האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי - חציפא הוה, סלוקי - לא מסלקין ליה. ורב נחמן אמר: נמי מסלקין, ואי משום דינא דבר מצרא - לא מסלקין ליה. נהרדעי אמרי: אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקין ליה, משום שנאמר ועשית הישר והטוב בעיני ה'. (בבא מציעא קח.)

⁹ ועשית הישר והטוב - דבר שאי אתה נחוס כל כך, שתמצא קרקעות במקום אחר, ולא תטריח על בן המצר להיות נכסיו חלוקין. (רש"י בבא מציעא קח.)

¹⁰ והזכרתי אתכם את-החקים ואת-התורת והודעת לכם את-הדרך. ולכן זה ואת-המעשה אשר יעשון: (שמות יח, כ) רבי חייא לפני משורת הדין הוא דעבד; כדנתי רב יוסף: והודעת להם - זה בית חיייהו, את הדרך - זו גמילות חסדים, ילכו - זו ביקור חולים, בה - זו קבורה, את המעשה - זה הדין, אשר יעשו - זו לפני משורת הדין.

(בבא קמא צט-ק.) ללמען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמר: (משלי ב, כ) רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביטא דחמרא. שקל לגלימייהו, אתו אמרו

לרב. אמר ליה: הב להו גלימייהו. אמר ליה: דינא הכי? - אמר ליה: אין, למען תלך בדרך טובים. יהיב להו גלימייהו. אמרו ליה: עניי אנו, וטרחינו כולה יומא, וכפינו, ולית לן מידי. אמר ליה: זיל הב אגרייהו. אמר ליה: דינא הכי? - אמר ליה: אין, וארחות צדיקים תשמר. (בבא מציעא פג.)

ללמען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמר: (משלי ב, כ) רבי חייא לפני משורת הדין הוא דעבד; כדנתי רב יוסף: והודעת להם - זה בית חיייהו, את הדרך - זו גמילות חסדים, ילכו - זו ביקור חולים, בה - זו קבורה, את המעשה - זה הדין, אשר יעשו - זו לפני משורת הדין.

(בבא קמא צט-ק.) ללמען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמר: (משלי ב, כ) רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביטא דחמרא. שקל לגלימייהו, אתו אמרו לרב. אמר ליה: הב להו גלימייהו. אמר ליה: דינא הכי? - אמר ליה: אין, למען תלך בדרך טובים. יהיב להו גלימייהו. אמרו ליה: עניי אנו, וטרחינו כולה יומא, וכפינו, ולית לן מידי. אמר ליה: זיל הב אגרייהו. אמר ליה: דינא הכי? - אמר ליה: אין, וארחות צדיקים תשמר. (בבא מציעא פג.)

ללמען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמר: (משלי ב, כ) רבי חייא לפני משורת הדין הוא דעבד; כדנתי רב יוסף: והודעת להם - זה בית חיייהו, את הדרך - זו גמילות חסדים, ילכו - זו ביקור חולים, בה - זו קבורה, את המעשה - זה הדין, אשר יעשו - זו לפני משורת הדין.

source¹¹ and the Rishonim argue as to whether these demands are court enforceable.¹² Tosafot proposes that these additional requirements are increasing demands on the individual to do what is right even when they are not obligated or will suffer losses.¹³ From the fact that the Gemara, as Rashi indicates, utilizes this verse as the source for acting beyond the letter of law rather than the many other verses that include the demand to be Yashar (יָשָׁר), implies that this derivation is likely relying on the addition of the word Tov (טוֹב) to the dictate in this instance.

It is interesting to note that the word Yashar (הַיָּשָׁר) is almost always paired with the word eyes (בְּעֵינֵי) – the righteous action is in the eyes of someone. For instance in Sefer Shoftim, the refrain that appears is, “In those days there was no king in Yisrael, each individual did that which was right in his own eyes (אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה).”¹⁴ On the other hand, many of the occurrences of Yashar in Devarim and other places indicate that the “righteousness is in the eyes of God (הַיָּשָׁר) – (בְּעֵינֵי יְהוָה).” If one were to simply contrast these two different formulations, it would seem to imply that proper righteousness is governed by that which is right in the eyes of God, whereas the expression “righteousness in one’s own eyes” would seem to have negative connotations. It also would suggest that this behavior (righteous in man’s eyes) is problematic because it supplants God with man as being the arbiter of what is considered righteous.

The Ramban in explaining the verse of “And you shall do that which is right (הַיָּשָׁר) and good in the eyes of God (וְעֵשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה)” suggests that the simple interpretation is that one should perform the Mitzvot and observe the statutes of the Torah based only on one’s desire to do that that which is right and good in God’s eyes.¹⁴ This would corroborate the conclusion drawn above that the key distinction as to whether righteousness is looked upon positively and produces good is defined by whether it attains

approval in God’s eyes. The Ramban then continues that the Rabbis have a beautiful understanding of this Pasuk wherein he quotes that which Rashi cites on this verse that it is referring to the need to engage in compromise and to go beyond the letter of the law (זו פשרה), (לפנים משורת הדין).¹⁵ The Ramban then goes on to explain that this is one of the Pesukim in the Torah, similar to the Ramban’s famous exposition on Kedoshim Tiyu (קְדוּשִׁים תִּהְיוּ), that provides general Halachic guidance. Similar to the way that Kedoshim Tiyu provides an overarching paradigm of how to conduct oneself in matters of religious practice vis-à-vis God (בין אדם למקום), the Pasuk of V’Asita HaYashar V’Hatov (וְעֵשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה) broadly guides one in how to conduct oneself with regards to societal issues (בין אדם לחבירו). The Torah can never encompass all the different scenarios, problems and situations that arise between people. It therefore provided a cadre of laws that indicate the broad will of God (דעת תורה) which can then be extrapolated to deal with issues that are not addressed directly by the Torah. The verse provides a “meta-Halachik” guiding beacon by which to judge whether one is applying the Torah’s will properly; the simple test is whether it is “right and good” and that which results in the person being viewed as “good and upstanding (תם וישר).”

In light of this Ramban, it is possible to rethink what is unique about this Pasuk versus the other instances where the word Yashar appears. It also could shed a different light on what is the deficit of those things that are only Yashar in one’s own eyes. In Sefer Shoftim, when it utilizes the refrain, “In those days there was no king in Yisrael, each individual did that which was right in his own eyes (אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה),” it was not necessarily suggesting that there was something inherently wrong with the fact that it is “right in his own eyes” because it is at odds with what is right in God’s eyes. Rather, the failure is that it is missing the aspect of Tov (טוֹב). As the verse in Mishlei

¹¹ רב יהודה הוה שקיל ואזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דיסא, אמר ליה: מצא כאן ארנקי מהו? - אמר ליה: הרי אלו שלו. - בא ישראל ונתן בה סימן מהו? - אמר ליה: חייב להחזיר. - תרתי? - אמר ליה: לפנים משורת הדין. כי הא דאבוה דשמואל אשכח הנך חמרי במדברא, ואהדרניהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא, לפנים משורת הדין. (בבא מציעא כד:)

¹² ואין בית דין יכולין לכופ לייכנס לפנים משורת הדין, אף על פי שנראה להם שהוא מן הראוי (ב"ב בשם ר"י ובשם הרא"ש). ויש חולקים (מרדכי פ' ב' דמציעא). (רמ"א חושן משפט יב,ב)

¹³ לפנים משורת הדין - מאשר יעשו נפקא לן לקמן בפרקין (דף ל:). תימה דלא מייתי קרא הכא דמייתי לקמן בעובדא דר' ישמעאל ובהגוזל קמא (ב"ק דף ק. ושם ד"ה לפנים) בעובדא דרבי חייא במראה דינר לשולחני ונמצא רע ולקמן בסוף פרק האומנין (דף פג.) מייתי קרא אחרינא למען תלך בדרך טובים שהוא מדברי קבלה ושביק קרא דאשר יעשו שהוא מדברי תורה ו"ל דלא מייתי קרא דאשר יעשו אלא במקום שאחרים חייבין והוא פטור כמו במראה דינר דאחרים דבעו למילף חייבים ור' חייא דלא בעי למילף פטור ולפנים משורת הדין שילם כמו אחרים וכן בעובדא דרבי ישמעאל דזקן ואינו לפי כבודו הוה ועשה לפנים משורת הדין כמו אחרים והכא בשמעתינן דהדרינהו בבת תריסר ירחי שתא כ"ע פטורים לכך לא מייתי קרא הכא ומ"מ משום לפנים משורת הדין בעי

ליה לאהדורי כיון שאינו מתחסר ממונא אבל בסוף האומנין (שם) בהנהו שקולאי ששבחו לו החבית ועשו לו הפסד גדול משום לפנים משורת הדין אין לו להפסיד לכך מייתי קרא למען תלך בדרך טובים. (תוד"ה לפנים בבא מציעא כד:)

¹⁴ ועשית הישר והטוב בעיני ה' - על דרך הפשט יאמר תשמרו מצות השם ועדותיו וחקותיו ותכונן בעשייתן לעשות הטוב והישר בעיניו בלבד. ולמען ייטב לך - הבטחה, יאמר כי בעשותך הטוב בעיניו ייטב לך, כי השם מטיב לטובים ולישרים בלבבותם... (רמב"ן דברים ו,יח)

¹⁵ ...ולרבותינו בזה מדרש יפה, אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין. והכונה בזה, כי מתחלה אמר שתשמרו חקותיו ועדותיו אשר צו, ועתה יאמר גם באשר לא צו תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו, כי הוא אוהב הטוב והישר: וזה ענין גדול, לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותקוני הישוב והמדינות כלם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל (ויקרא יט טז), לא תקום ולא תטור (שם פסוק יח), ולא תעמוד על דם רעך (שם פסוק טז), לא תקלל חרש (שם פסוק יד), מפני שיבה תקום (שם פסוק לב), וכו', חזר למר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מצרא (ב"מ קח), ואפי' מה שאמרו (יומא פו). פרקו נאה ודבורו בנחת עם הבריות, עד שיקרא בכל ענין תם וישר: (רמב"ן דברים ו,יח)

states, "The way of each man is right in his own eyes; but God weighs the hearts (לְדֶרֶךְ-אִישׁ יָשָׁר) (בְּעֵינָיו)."¹⁶ Most people believe and probably do that which is righteous in their own eyes, which in many cases might also be objectively right or righteous. Still doing that which is righteous in one's own eyes leaves a very large blind spot and that is what about everyone else? As noted above, the word Tov (טוב) adds an additional dimension to the puzzle which is assessing how one's behavior and righteousness affect those that are around them. The idea of compromise and going beyond the letter of the law is the demand on the individual to forfeit one's rights or what is rightfully theirs for peace and the greater good of society.¹⁷ Being right and righteous (ישר) does not always produce good (טוב). The Navi notes the absence of a king as that which precipitated a society in which there are people who are Yashar, but there is a lack of good (טוב). That is because the king is the overseer of all his subjects and he therefore ideally will lead and make decisions that incorporate the broader good of society; his presence will sweeten the Yashar with the Tov.

The lack of Tov is not only a deficit with regards to interpersonal and societal matters (בין אדם), but it is also a deficit with regards to religious matters (בין אדם למקום). When choosing the Pasuk that represents Sefer Devarim, Rabbi Elazar passed up many verses that mention doing that which is Yashar in the eyes of God (הַיָּשָׁר) in favor of the verse from this week's Parsha that also incorporates the word Tov. The Midrash Lekach Tov suggests, based on the Sifrei later in Sefer Devarim,¹⁸ that the proper way to interpret the Pasuk is that one must do that which is Yashar (ישר) in the eyes of man (others) and good (טוב) in the eyes of God (Rabbi Yishmael reverses them).¹⁹ To bolster its position it cites the Mishna in Avot that states, "Rabbie says,

'What is the straight path (דרך ישרה) that one should choose? One that accords honor and glory to the one who adopts such a path and affords him the same from others (כל שהיא תפארת לעושיה) (ותפארת לו מן האדם)."²⁰ The Rabbeinu Yona explains that following the way of God will clearly afford the individual honor, but that honor can be significantly enhanced when the individual does it in such a manner that it also wins the approval of others or deficient when one ignores the implications of their actions upon others.²¹

In the end, the verse in this week's Parsha was chosen as the representative Pasuk of all of Sefer Devarim because it provides a window into the purpose of the Torah and the Mitzvot and that which God expects from us. It is not enough to be right, in the sense of justice and morality, and it is not enough to do that which is right, with regards to one's relationship with God; they both fail without the key ingredient of Tov. The way we affect others is as important as being and doing right. Yashar is lacking without Tov and Tov is deficient without Yashar. Only in unison can they produce the individual that is worthy of inheriting the land of Israel and be the receptacle for God's munificence (לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּבָאתָ יְרֵשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ) (הַטֹּבָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְקֹנֶךָ לְאַבְרָהָם).⁶ "And you shall do that which is right (הַיָּשָׁר) and good in the eyes of God (וְעֵשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטֹּב בְּעֵינֵי יְקֹנֶךָ)." is the overarching theme of Sefer Devarim and it really is a manifestation of one of the fundamentals of the Torah – Love thy neighbor as oneself (ואהבת) (לרעהך כמוך).²² Your "righteous (ישר)" behavior and conduct should feel to others the way you want others "Yashar" to be experienced by you; this will inevitably lead to the "right" also being Tov and you will embody the lofty goal of "finding favor and approbation in the eyes of God and man. וּמָצָא-חַן וְשָׂכַל-טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹקִים וְאָדָם."²³

Shabbat Shalom

¹⁶ לְדֶרֶךְ-אִישׁ יָשָׁר בְּעֵינָיו וְתָנַן לְבוֹת יְקֹנֶךָ: (משלי כא, ב) ... ושמה ניתן לפרש כך את הכלל של "ועשית הישר והטוב" וגו': "הטוב" מוסיף כאן על "הישר" ומשנה את אופן עשייתו. בעשותך את "הישר" התחשב ב"טוב" הנעלה יותר. "ישר" הוא המגיע בדיון, שהוא נקי מעוולות. "טוב" הוא כל מטרה חיובית שקידומה מתאים לרצון ה'. וזה הוא אפוא הכלל האמור כאן: אפילו הדבר מגיע לך בדיון, ויותר עליו למען מטרה חיובית טובה, נעלה יותר. הלוקח ב"דינא דבר מצרא", המלוה בדיון "השומא" מוותרים על זכותם שאיננה ניתנת לערעור; ויותר זה נעשה מתוך התחשבות ברווחתו של השני. בפשרה בעל הדיון מקריב מזכותו למען השלום. שם אהבת אחים, כאן אהבת שלום היא ה"טוב" המשנה את אופן עשיית ה"ישר". (רש"י הירש דברים ו, יח)

¹⁷ שְׁמֵר וְשִׁמְעֵתָ אֶת-לִי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצַוֶּךָ לַמַּעַן יֵיטֵב לָךְ וְלִבְנֶיךָ אַחֲרָיֶךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטֹּב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְקֹנֶךָ אֱלֹקֶיךָ: (דברים יב, כח) \ \ כי תעשה הטוב והישר, הטוב בעיני שמים והישר בעיני אדם דברי רבי עקיבא וכן הוא אומר (משלי ג ד) ומצא חן וטוב בעיני אלקים ואדם. רבי ישמעאל אומר הישר בעיני שמים (ספרי דברים פרשת ראה פיסקא עט) \ \ כי תעשה הטוב והישר, הטוב. בעיני שמים, והישר בעיני אדם, דברי רבי עקיבא, רבי ישמעאל אומר, הישר, בעיני שמים, והטוב, בעיני אדם. וכן הוא אומר (משלי ג ד) ומצא חן וטוב בעיני אלקים ואדם. (ילקוט שמעוני דברים יב, כח)

¹⁸ פס': ועשית הישר והטוב – הישר בעיני אדם והטוב בעיני ה'. תנן התם איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. למען ייטב לך. בזכות ועשית הטוב וירשת את הארץ הטובה: (לקח טוב דברים ו, יח)

²⁰ רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין יודע מתן שכרן של מצות והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין: (אבות ב, א)

²¹ רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם – בהעשות המצות הקדוש ברוך הוא מפואר בהן והן תפארת לעושיהן כי תפארתו היא תפארת אמיתית בבני אדם ולכן יברור לעצמו הדרך ההוא ותפארתו לו מן האדם שיעשה המצות בזמן שנאמר (משלי ט"ו כ"ג) ודבר בעתו מה טוב. כי יוכל לעשות בזמנא שלא יישר בעיני הבריות ולא יהיה לו פאר בהן ואין זה עושה מצוה שלימה כענין שאחז"ל כל העושה מצוה כמאמרה אפי' גזר דין של שבעים שנה מבטל שנא' [קהלת ח' ד'] באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה וכתוב בתורה שומר מצוה לא ידע דבר רע. גם צריך להתנאות במצות לולב נאה טלית נאה ספר תורה נאה תפילין וכיצא בהן בענין שיפארוהו בני אדם. וישבחוהו עליהן... (רבינו יונה שם)

²² כעין זה בתורה תמימה הערה עד לדברים ו, יח: ...ויש להעיר בכלל מאי מעליותא דפסוק זה יותר על כמה פסוקים בס' דברים שמבואר בהם מדות והנהגות ישרות ורצויות, ולמה זה נעלה על כולם פסוק זה שעל שמו יקרא כל הספר, וי"ל ע"פ המבואר שבת ל"א א' ואהבת לרעהך כמוך זו היא כל התורה כולה, וכמו שהאדם לעצמו רוצה לעשות אך ישר וטוב כך המוותר לזולתו על שלו הרי זה יסוד כל התורה, ולכן נקרא כל התורה ע"ש מוסד זה: